

סיפורם של רפאל רודי פיאדה ורעייתו דבורה דזי לבית מנדילוביץ'

מאת טליה פיאדה-מוסקוביץ'

ד"ר רפאל רודי פיאדה ובני משפחתו לא נולדו במקדוניה, אולם הוא והוריו ועוד כמה בני משפחה התגוררו בה במשך שנים רבות. רפאל רודי למד בתיכון בסקופיה ועבר את כל שנות השואה במקדוניה. כמו כן, מיום נישואיו לאחר שניצל מהתופת בשואה ועד עלותו לישראל בעקבות רעידת האדמה הקשה אשר פקדה את העיר סקופיה בשנת 1963, התגורר רפאל רודי בעיר זו עם אשתו דבורה דזי ועם הוריו, כולם ניצולי שואה, ועם שתי בנותיו אשר נולדו בסקופיה אחרי השואה.

רפאל רודי נולד בבלגרד ביוגוסלביה בשכונת דורצ'ול ב-28.6.1916.

ד"ר רפאל רודי פיאדה, רופא צבאי בצבא יוגוסלביה

משפחתו של רפאל רודי חיה בבלגרד מדורי דורות. בשנת 1930 בהיותו בן 14 עברה משפחת פיאדה – האב חזקיה, האם רבקה, האחות לונה לילי והבן רפאל רודי – להתגורר בסקופיה בעקבות תפקידו של האב כנציג של בית חרושת לגרביים בעיר זו. לאב חזקיה הייתה חנות במרכזו של השוק המוסלמי העתיק (charshija). רפאל רודי החל ללמוד בגימנסיה היחידה לבנים שהייתה בעיר סקופיה. שמו של מנהל הגימנסיה היה סטויאן זפוביץ'. המשפחה התגוררה בדירה צנועה על יד נהר הווארדאר. כעבור שנה אחת בלבד חזרה המשפחה לבלגרד, אך לאחר תקופה קצרה שוב חזרה לסקופיה ושם המשיך רפאל רודי את לימודיו בגימנסיה לבנים בין השנים 1930-1934. גם אחותו לונה לילי למדה בגימנסיה לבנות בסקופיה בשנים 1934-1937. היא הייתה צעירה ממנו בארבע שנים. רפאל רודי כותב בכתביו שחבריו היהודים בסקופיה נהגו לדבר

בינם לבין עצמם בשפה הספניולית בלבד. רוב התלמידים בכיתה היו ממוצא מקדוני ומעט ממוצא סרבי. לעיתים הרגיש זרות במקדוניה כיוון ששפת אימו הייתה סרבית. רפאל רודי מזכיר בכתביו שמות של מורים אשר לימדו בגימנסיה לבנים: סבטילין פופוביץ', סבטה ז'יקוביץ', סטפנוביץ', וולוביץ', סוקולוב ומנהל הגימנסיה סטויאן זפירוביץ'. רפאל רודי היה תלמיד מבריק. חברו הטוב היה אלברט קמחי שהיה גם הוא תלמיד מצטיין ומבריק. רפאל רודי סיים את התיכון בסקופיה והתקבל ללימודי רפואה בפקולטה לרפואה בבלגרד בשנת 1934. הוא עזב

את סקופיה, אך הוריו, אחותו, וסבתו שרה דמאיו נשארו להתגורר בה. באותה תקופה התגוררה גם דודתו שמחה סוניה סוקה (אחות אמו) בסקופיה עם בעלה ובתה הקטנה מיריאנה. בעלה של הדודה שמחה, מיכאלו (קייילס) ווקיצ'ביץ', היה מהנדס ידוע שהיה שותף לבניית הסכר והתחנה ההידרואלקטרית מעל העיר סקופיה.

רפאל רודי בגמנסיה לבנים בסקופיה, 1930 (עומד בשורה האמצעית - שני משמאל)

בשנים 1934-1941 התחוללו משברים פוליטיים מלווים במהומות חברתיות. מקדוניה נקראה אז סרביה הדרומית. לאחר כיבוש יוגוסלביה בידי הגרמנים וחלוקתה עברה מקדוניה להיות תחת שליטתה של בולגריה. אנשים רבים חויבו לשנות את שמות משפחותיהם. חלק מהמקדונים שינו את שמות משפחותיהם לשמות בעלי צליל בולגרי, אולם הרוב חזרו אל שמות המשפחה המקדוניים. לדוגמא,

פטרוביץ' שונה לפטרוב ולבסוף לפטרובסקי. חלק מהמקדונים קיבלו בברכה את בואם של הכובשים הגרמנים והבולגרים לאחר פירוק יוגוסלביה.

בשנת 1940 נישאה האחות לונה לילי לעורך הדין משה שיקי ורון מהעיר ניש. היא עזבה את סקופיה ועברה להתגורר בעיר ניש שבסרביה. זמן קצר לאחר נישואיה פלשו הנאצים לסרביה. היא חיה עוד שנה וחצי עד להעברתה עם כל יהודי ניש למחנה הריכוז סיימישטה בבלגרד. בעלה הצעיר נורה על הר בובן. היא נשארה בודדה בניש כשהיא כבר בהריון מתקדם. בחורף של שנת 1942 לאחר סבל, קור, רעב וייסורים קשים סיימו את חייהם כל היהודים ממחנה הריכוז סיימישטה במשאית החנק דושהגופקה. לאחר שנחנקו במשאית הגז הם נזרקו לבורות שנכרו במיוחד למטרה זו בכפר יינצי הנמצא במרחק קצר מבלגרד. כך סיימה אחותו היחידה של רפאל רודי את חייה הקצרים. היא הייתה בת 22 ונשאה ברחמה תינוק.

הסיפור המופלא על הצלתו של רפאל רודי במקדוניה

רפאל רודי סיים את לימודי הרפואה בבלגרד ב-4.3.1941 ומיד בתום הלימודים הצטרף לשורות הצבא היוגוסלבי כחייל מין המניין. מטוסים גרמנים הפציצו את העיר בבלגרד ב-6.4.1941.

רפאל רודי חווה על בשרו את חורבנה של בלגרד. הפצצות מסיביות, פצועים, הרוגים והרס נוראי. הוא טיפל בפצועים ובנפגעים ולאחר תקופה קצרה ביותר נשלח עם כמה רופאים נוספים למחנה צבאי בסרייבו. לאחר כמה ימים מחליטים רפאל רודי וחברו הטוב ד"ר מקסים ארואטי לברוח בתזרה לבלגרד. זוהי ההצלה הראשונה שלו. כל חיילי מחנה זה נישבו בידי הגרמנים ימים בודדים לאחר בריחתו והועברו לגרמניה.

בהגיעם לבלגרד נפרדים שני החברים רפאל רודי ממשיך דרומה וחוזר להוריו בסקופיה. זוהי ההצלה השנייה שלו מפני שכל מי שנשאר בבלגרד נורה או נלקח למחנה הריכוז. ד"ר מקסים ארואטי מצטרף לבית החולים היהודי בבלגרד בדורצ'ול ובזה חורף את דינו למוות. כמה חודשים לאחר מכן הוא מועלה ביחד עם כל הצוות הרפואי ועם המטופלים למשאית הדושהגופקה. הוא וכל שאר הרופאים מסיימים את חייהם בחנק במשאית הגז. גופותיהם נזרקות לקברי אחים בכפר יינצי. רפאל רודי עובר למקדוניה ממש לפני סגירת הגבול בין סרביה למקדוניה, שעוברת להיות תחת חסותה של ממשלת בולגריה. מרגע זה מנותק הקשר בין רפאל רודי לכל שאר בני משפחתו בסרביה. הוא לא יראה אותם לעולם. אחותו, גיסו, סבתו וסבו מצד אביו, דודים דודות וילדיהם הרכים, חברי ילדות מגיל העשרה, משפחות שלמות, כ-70 איש אישה וילד. כולם נמחקו מעל פני האדמה.

בזכות חזרתו לסקופיה נשאר רפאל רודי בחיים. הוא הצליח לשרוד ואף להציל בדרך נס גם את הוריו מציפורני הנאצים ומהמשלוח של יהדות מקדוניה לטרבלינקה. כאמור, בתקופה זו התגוררו בסקופיה הוריו, סבתו שרה דמאיו, ודודו לזר פיאדה, אשר הצליח לברוח מבלגרד בעוד מועד.

רפאל רודי מגיע לסקופיה, שם מצבם של היהודים עדיין יחסית סביר. מתברר שהוריו נזרקו מדירתם והיא הוחרמה לצורכי הצבא הגרמני. המשפחה מסתובבת בין דירות שכורות עד לתאריך 11.3.1943. ביום זה בשעת בוקר מוקדמת ובאכזריות נוראית נלקחים כל יהודי סקופיה, וביניהם הוריו, סבתו ודודו של רפאל רודי למחנה הריכוז מונופול בסקופיה. הם אינם יודעים שכל בני משפחתם כבר מזמן אינם בחיים. הקשר עם סרביה מנותק לחלוטין. בינתיים מקדוניה וסקופיה מסופחות לבולגריה אשר נקטה במדיניות פרו-פשיסטית. השלטון הבולגרי מחוקק חוק הנקרא "חוק ההגנה על הלאום הבולגרי". חוק זה בא לידי ביטוי בסגירת חנויות של יהודים, באיסור על ביקור של יהודים במקומות ציבוריים, בפיטוריהם של פקידים יהודים, ובאיסור יציאה מהבית אחרי השעה

20:00. על בתי היהודים נתלו שלטים בשפה הבולגרית בהם צוין בבולגרית: "דירה של יהודים". מסעך מוכר בסקופיה תלה על דלת המסעדה שלו שלט המכריז "הכניסה אסורה ליהודים ולכלבים".

היטלר העניק את מקדוניה במתנה לבולגרים. מבחינה היסטורית הייתה מקדוניה פעמים רבות סלע מחלוקת בין הבולגרים לסרבים. שני העמים ראו במקדוניה שטח השייך להם. מרגע סיפוחה של מקדוניה לבולגריה הפרו-פאשיסטית הוכרחו היהודים לענווד טלאי צהוב. הממשל הבולגרי הזדהה לחלוטין עם האידיאולוגיה ועם המדיניות של הנאציזם. כתוצאה מהמצב הקשה חלה נסיגה חברתית, מעין הסתגרות, בקרב הקהילה היהודית. הרופאים היהודים הורשו לטפל ביהודים בלבד. בתקופה זו חלה התפרצות של מחלות מדבקות כגון טיפוס, דיזנטריה, מלריה וטיפוס הכתמים. הטיפול במחלות אלו הועבר לידיהם של הרופאים היהודים כיוון שאף אחד מהרופאים המקומיים לא הסכים לטפל בהן. על הרופאים היהודים – חמישה עשר לערך – כפו לחסן את האוכלוסייה המקומית בחיסונים המוניים, והם נצטוו לבצע ולפקח על פעולות הרחחה של בגדים ומצעים בגלל הכינמת. כולם נשלחו למקומות מסוכנים ברחבי מקדוניה. הליך זה התאים מאד לרופאים המקומיים אשר תפסו את מקומם של היהודים שכבר לא יכלו לתפקד במסגרות הרגילות.

אזרח מקדוני בשם יורדן שעבד כשרת בבית הספר היהודי נהג להעביר מכתבים בין המשפחות בסקופיה למשפחות בבלגרד. בשלב מסוים חזר עם כל המכתבים לסקופיה. בבלגרד לא נשאר מי שיקבל את המכתבים. כולם נמחקו מעל פני האדמה.

למרות שהגבול בין מקדוניה לסרביה היה סגור והיהודים התקשו מאוד לעבור, בכל זאת היו כמה עשרות משפחות וגם אנשים בודדים אשר הצליחו להסתגן בדרכים שונות, ובהם כמה רופאים חברי המשפחה כדוגמת ד"ר אליעזר אלבלה, ד"ר קטלן, ד"ר עמר, וכן חבר טוב של אביו של רפאל רודי. שמו היה שמעון יעקב יעקבלביץ', בעל עיטור גבורה סרבי.

בין הבורחים מבלגרד בזמן, באומץ וביכולת נדירה של ראיית העתיד, היה גם יוסף מנדילוביץ', אשתו מתילדה, בתם דבורה דזי (אשר לימים), לאחר השואה, תינשא לרפאל רודי) ובנם הקטן מיקה חיים. יוסף מנדילוביץ' בחוכמתו ובתושייתו המופלאה פעל בדיוק לפי המהלכים הנכונים על מנת לשרוד ולהציל את אשתו ושני ילדיו, ואכן, ארבעת בני המשפחה ניצלו. הם ברחו מבלגרד לסקופיה, בה שהו תקופה קצרה בסתר. בעזרת חברים טובים הצליח יוסף מנדילוביץ' להשיג מסמכים מזויפים ובזכות מהלך זה הצליחה המשפחה לברוח מסקופיה לאלבניה ולהסתתר שם עד לסוף המלחמה. בתום המלחמה חזרו הארבעה לסרביה ולעירם בלגרד. הם לא מצאו אף אחד מכל בני משפחתם: אחים, אחיות, דודים, דודות, סבתא, ילדים קטנים וחברים, כולם נעלמו. הגברים נורו ואילו הנשים והילדים רוכזו במחנה הריכוז בסיימישטה ומשם נלקחו במשאית החנק דושהגופקה אל מותם. גופותיהם נזרקו לבורות בכפר יינצי על יד בלגרד. גם דודו של רפאל רודי, לזר פיאדה, הגיע לסקופיה. מובן שזה לא עזר לו, והוא נלקח ביחד עם כל יהודי מקדוניה לטרבלינקה. היו משפחות נוספות שהגיעו לסקופיה מבלגרד – כחמישים אנשים, נשים וטף. הם נרשמו במוסדות הממשלה ובכך חרצו את גורלם למוות. סוכנים בולגרים ובידם רשימות מעודכנות הוציאו את המשפחות מבתיהן. הם נלקחו לתחנת הרכבת ונמסרו לידי הגרמנים בגבול, נשלחו בחזרה לבלגרד וסיימו את חייהם יחד עם יהודי סרביה בירי או בחנק במשאית הגז, הדושהגופקה.

באחד הימים הגיע לביקור בסקופיה רודולף בקרלה הגרמני. ליהודים נאמר שלא יסתובבו כלל ברחובות ביום בואו. הופעל לחץ על ממשלת בולגריה על ידי בקרלה הגרמני וסגנו תאודור דנקר למסור לידיהם את היהודים, ואכן התכנית החלה לצאת לפועל. תחילה היו אמורים להימסר יהודי מקדוניה ותרקה.

באותו זמן עבד רפאל רודי כרופא בבית חולים בסקופיה. כל מנהלי המחלקות היו מבולגריה. כל עמדות המפתח היו בידיהם והם התנהגו כזאבים טורפים. מטרתם הייתה לגזול רכוש יהודי ולהתעשר על חשבון האוכלוסייה. באביב של שנת 1942 פרצו מגיפות טיפוס ומלריה במקדוניה המזרחית. רפאל רודי נשלח לעיר סבטי ניקולה. בבית החולים בעיר זו התוודע לרופא רנטגנולוג מבריק שהגיע מסופיה בשם ד"ר דוידוף (לימים, בתום המלחמה, עלה ד"ר דוידוף לישראל. הוא הלך לעולמו בשנת 1967). רפאל רודי מסתובב בין הכפרים ומבצע חיסונים המוניים למחלות מדבקות. האוכלוסייה מתבקשת לבצע חיסוני וטיהור מים. הרופאים המקומיים אינם מוכנים לבצע מטלות אלו. כל אותו זמן ממשיכים הוריו של רפאל רודי – האב חזקיה, האם רבקה, סבתא שרה דמאיו והדוד לזר פיאדה (שברח מבלגרד כמה חודשים לפני כן) – להתגורר בסקופיה. אף אחד מהם אינו יודע שיהדות סרביה ובני משפחתם בבלגרד ובניש כבר אינם בין החיים. רפאל רודי נשלח לכפר מרוחק בבולגריה בשם בוטברג כדי לטפל באוכלוסייה המקומית. הוא מסתובב רחוק מסקופיה ומטפל בעשרות אלפי חולים בכפרים בבולגריה. הוא אינו יודע שבינתיים כל יהדות מקדוניה, כולל הוריו, סבתו ודודו מושלכים ביחד עם כל יהודי מקדוניה למחנה הריכוז מונופול (בית חרושת לטבק) אשר בסקופיה. עם עלות השחר ב-11.3.1943, סקופיה וערים אחרות במקדוניה נכנסות לעוצר. הכל היה מתוכנן לפרטי פרטים. היה זה יום חורפי קר. השוטרים הבולגרים מלווים בסוכנים בלבוש אזרחי עברו מבית לבית עם רשימות בידיהם. הילדים בכו מתוך שינה והשוטרים דחפו, קיללו בגסות ושאגו: "יותר מהר, יותר מהר". כאמור, בשעות אלו לא היה רפאל רודי בביתו בסקופיה. הוא נשלח בפקודה לבולגריה, ולא ידע כלל מה מתרחש במקדוניה. הוא ועוד כמה בודדים שהצליחו לברוח ממש לפני הריכוז היו היהודים היחידים שלא היו בעיר. כאשר באו לבית הוריו וקראו בשמו, ענה אביו שהוא נמצא בתפקיד כרופא בבולגריה. על כך ענה לו השוטר הבולגרי בלגלוג: "אין דבר, אנחנו נמצא אותנו בבולגריה". על מנת לזרז את תהליך ריכוז היהודים במונופול, השתמשו בעגלות שעליהן העמיסו ילדים וזקנים. כל יהודי הורשה לקחת חבילה קטנה של כמה קילוגרמים בלבד. כמובן שהיהודים לקחו בסתר כסף ודברי ערך שהיו בידם. בהגיעם למונופול חולקו לחדרים גדולים אשר בהם רוכזו כ-40-60 איש ביחד. כל פעולות הריכוז והחלוקה התרחשו במהירות רבה, במשך 24 שעות. כל קבוצת אנשים אשר הגיעה לחדר כזה עברה חיפוש יסודי. את הנשים בדקו פקידות בולגריות אשר תודרכו על ידי השלטון למטרה זו במיוחד. על הביזה אשר התרחשה במונופול דובר וסופר עוד שנים רבות לאחר מכן. כל חפצי הערך, התכשיטים והכסף נבזזו ונלקחו מהיהודים. זמן רב אחרי שכבר לא היה זכר ליהודים עדיין הסתובבו סיפורים על אסלות מלאות בזהב אשר נזרק על ידי היהודים שלא הצליחו לשמרו יותר. לאחר מכן החלו התלאות אשר נמשכו כמה ימים, עד לעלייה לקרונות החתומים שנשעו למחנה ההשמדה טרבלינקה. בכל ביתן היה בית שימוש אחד. אחרי הרעבה של כמה ימים, חילקו ליהודים האומללים דג מלוח אשר היה אמור לגרום להם לצמא ולסבל. לא היו די מים וכמה מתושבי סקופיה, אנשים טובים אשר מצפונם הציק להם, ניסו להתקרב לגדר כדי להעביר לחם ומים ליהודים. זה היה סימן להזדהות עם שכניהם מאז ומתמיד, אנשים שחיו ביחד מדורי דורות. אך... השוטרים הרחיקו אותם ואת הלחם זרקו. כעבור ימים אחדים הגיעו משלוחים מהערים ביטולה, סטרומיצה ושטיפ. כעת היו כל יהודי מקדוניה מרוכזים במקום אחד. הכל היה מוכן להובלתם לתאי הגזים. למעלה מ-7,500 יהודים תמימים, גברים נשים וילדים אשר אבותיהם חיו על אדמת יוגוסלביה במשך שנים רבות, הועלמו מהעולם. כאמור בתוך המחנה נמצאו הוריו של רפאל רודי, סבתו ודודו. בעיר הייתה תחנה של הצלב האדום, אולם אף אחד לא נקף אצבע. היו משפחות מקומיות בודדות שהצילו יהודים אשר מאוחר יותר ברחו לאלבניה. שמותיהם חקוקים באותיות זהב ב"יד ושם". כמו כן בישוף קתולי בשם צ'קאדה הציל אף הוא יהודים.

סיפור ההצלה הבלתי ייאמן של רפאל רודי והוריו

כאמור, בו בזמן שטרגדיה נוראית מתרחשת במקדוניה, נודד רפאל רודי מכפר לכפר בבולגריה ומטפל בחולים. כל הרופאים היו מגויסים כאזרחים ברחבי מקדוניה. היו רופאים אשר לא נרשמו כרופאים אצל השלטונות הבולגרים מסיבות רבות. הם לא שיערו שאי-הרישום יעלה להם בחייהם. הרופאים שהיו רשומים היו מפוזרים ברחבי מקדוניה. הם הובאו ביחד עם כל שאר היהודים למחנה מונופול. במקומות העבודה שלהם נוצר אי-סדר כתוצאה מהעדרם. לפתע החלה מחאה על כך שאין מי שיעשה את "העבודה השחורה" והועלתה בקשה על ידי ד"ר קוסטוב שהיה ראש מינהל הבריאות במקדוניה להחזיר את הרופאים לתפקידיהם ברחבי מקדוניה. לאחר דין ודברים הוחלט שהרופאים ישוחררו ויחזרו למקומות העבודה שלהם, אולם הרופאים לא הסכימו לצאת ממונופול ללא בני משפחתם. בסופו של דבר הוחלט שהרופאים הנשואים יוכלו לצאת עם נשותיהם וילדיהם, ואילו הרופאים הרווקים הורשו לצאת עם הוריהם. כך ניצלו ברגע האחרון ממש לפני המשלוחים כמה עשרות אנשים. היות שרפאל רודי לא היה באותו זמן במחנה מונופול, נוצר מצב שלא היה מי שיוציא את הוריו מהמחנה. כאן קרה הנס... למחרת חזר למחנה ד"ר בורה ורון, רופא ילדים שהיה אחי גיסו של רפאל רודי. בורה ורון דרש משלטונות המחנה לשחרר גם את הוריו של רפאל רודי לפי ההסכם לגבי הרופאים ובני משפחותיהם. לאחר ויכוחים מורטי עצבים שוחררו הוריו ממש בדקה האחרונה לפני יציאת המשלוחים. סבתא שרה דמאיו ודוד לזר פיאדה נשארו במחנה. הם סיימו את חייהם במחנה ההשמדה טרבלינקה ביחד עם כל יהדות מקדוניה. יתכן שסבתא שרה אף לא הצליחה להגיע לטרבלינקה. יתכן שנפחה את נשמתה בדרך, בקרון החתום. היא הייתה חולת אסתמה. מספרים שקיללה וגידפה את החיילים במחנה ללא פחד וללא מורא. כנראה הבינה שאין לה מה להפסיד. לד"ר קוסטוב הבולגרי אשר יזם את הוצאת הרופאים ובני משפחתם מהמחנה הוענק אות חסיד אומות עולם לאחר השואה.

וכך נזרקו הוריו של רפאל רודי אל מחוץ לשערי מחנה מונופול הנורא. אז הם לא ידעו שברגע שנזרקו אל מחוץ למחנה הם בעצם קיבלו את חייהם במתנה כיוון שכמה ימים לאחר מכן לא נותר יהודי חי אחד במחנה זה. הם שוטטו ברחובות סקופיה. בית לא היה להם, חבריהם היהודים היו סגורים במחנה, בנם היה רחוק בכפרים בבולגריה, בתם היחידה נרצחה בבלגרד מזמן, כל שאר בני משפחתם כבר מזמן לא היו בחיים. אי אפשר היה לצאת כלל ממקדוניה. הם היו לבושים בסחבות, מורעבים וצמאים וחסרי כל. לא היה להם למי לפנות. למזלם אדם טוב לב וצנוע בשם תודור וולב ואשתו ויקטוריה ריחמו עליהם, קיבלו אותם לביתם, האכילו אותם ונתנו להם בגדים חמים. במקביל הם שלחו מברק לרפאל רודי בבולגריה, ודאגו לקנות להורים שני כרטיסי רכבת לבולגריה כדי שיוכלו להגיע אליו.

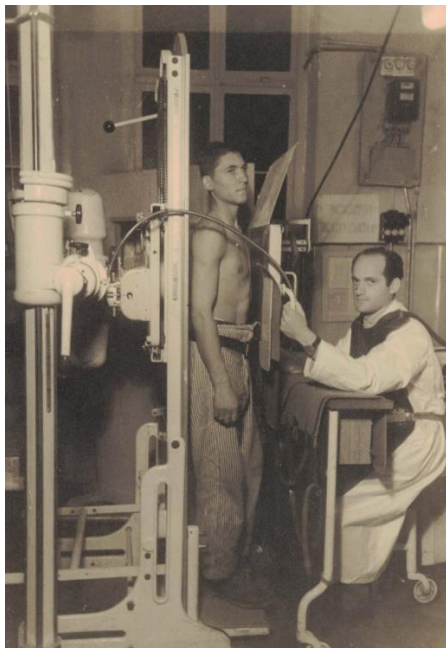
חשוב לציין שבדיוק בימים הבודדים הללו שבהם הוריו של רפאל רודי שוחררו בנס ממחנה מונופול, שוחררו עוד כמה משפחות יהודיות ממחנה זה. בהשפעתם של דיפלומטים ספרדים ואיטלקים שוחררו משפחות שהחזיקו בדרכונים ספרדיים ואיטלקיים. חשוב לציין גם שכמה צעירים הצליחו לברוח ממש לפני הריכוז וההבאה למחנה מונופול. בודדים מתוכם נתפסו אולם חלקם הצליח להגיע לשטח אשר היה תחת כיבוש איטליה. היו כאלו שנעלמו בדרך וגורלם לא נודע. כמה ילדים יהודים הוסתרו בבתי שכנים מקדונים אמיצים וטובי לב. הבישוף הקתולי צ'קאדה הציל כמה ילדים. אשה אמיצה, אחות במקצועה, הצילה ברגע האחרון תינוקת יהודיה. תינוקת זו גדלה ועלתה לישראל. עוד תינוק ניצל בידי אדם אשר היה חשמלאי במקצועו. גם תינוק זה גדל ועלה לישראל מאוחר יותר.

הוריו של רפאל רודי עלו לרכבת והגיעו אל בנם שבבולגריה. רפאל רודי קיבל מברק על כך שהוריו יגיעו לכפר מסוים ושעליו להגיע לשם על מנת לאסוף אותם. הוא הגיע לתחנת הרכבת ולא האמין למראה עיניו. רפאל רודי הביט בהוריו (אותם לא ראה כמה חודשים) ולא זיהה אותם. הם היו כחושים וחלשים מבחינה גופנית, צבע פניהם היה אפור, מתחת לעיניהם היו עגולים שחורים. הם נראו כגוויות מהלכות. הם כמעט ולא דיברו והיו מכוונסים

בתוך עצמם. נראה היה שהם בהלם ובמצב נפשי קשה. אמו של רפאל רודי השאירה את אמה במחנה מונופול (שרה דמאיו) ואבא של רפאל רודי השאיר את אחיו במחנה (לזר פיאדה). על כל אשר קרה לשאר בני משפחתם כולל לבתם היחידה הם עדיין לא ידעו, למרות שלכולם היה כבר ברור מה עלה בגורל העם היהודי ברחבי יוגוסלביה. רפאל רודי פנה לאנשים ולגורמים שונים שהכיר בבולגריה כדי לשחרר את סבתו שרה דמאיו ואת דודו לזר פיאדה אשר נשארו במחנה מונופול. אולם... היה מאוחר.

לאחר שהוריו הצטרפו אליו הוא לא נתן להם להיפרד ממנו. לאט לאט החלו לספר את אשר קרה להם. כל יום סיפרו עוד קצת. הסיפורים היו קשים. לא ניתן היה לדמיין ולתאר את הזוועות שעברו. רפאל רודי והוריו המשיכו להסתובב כמו נוודים בכפרי בולגריה. הם הסתובבו עם עגלה וסוסים שקיבלו מכפריים מקומיים. כל חפציהם היו בשמיכה קשורה כשק, כשעל גופם בגדיהם הדלים. רפאל רודי לקח אותם איתו לכל מקום אליו נדרש להגיע בתוקף תפקידו כרופא. הם היו בודדים, מוזנחים, חשופים לקור, לפחד ולחוסר ודאות יומיומי, ללא תעודות וללא אדם בעולם שהיה מסוגל להגן עליהם. באותה תקופה הצטרף רפאל רודי לפרטיזנים. מצב זה נמשך עד לסוף שנת 1944.

בתום המלחמה חזרו רפאל רודי והוריו ליוגוסלביה שהתרוקנה מיהודיה, אשר חיו בה מדורי דורות. הם גילו שבתם היחידה לונה לילי נרצחה בעודה בהריון. החתן היחיד שלהם נורה. הוריהם, אחים, אחיות וילדיהם הקטנים, דודות ודודים וילדיהם נרצחו. משפחות שלמות הלכו ללא שוב. חברים, קרובים ומכרים נעלמו מהעולם. לא נותר אחד מבני המשפחה הרבים. רק דודה אחת ניצלה וזאת בזכות נישואיה לנוצרי. כל המשפחה עברה את המסלול הנורא של מחנה הריכוז סיימישטה בבלגרד, אחר כך חנק במשאית הגז דושהגופקה ולבסוף זריקת הגופות לבורות בכפר יינצי על יד בלגרד. גם המעטים שהיו במקדוניה הובלו לטרבלינקה. רפאל רודי והוריו היו במצב נפשי קשה מאוד. הם לא חזרו לבלגרד למרות שהדודה היחידה שנותרה בחיים התגוררה בבלגרד, וגם הם עצמם חיו שם מדורי דורות. אבלים וחפויי ראש הם נשארו בסקופיה.

ד"ר רפאל רודי פיאדה, רנטגנולוג צעיר
בבית החולים בסקופיה

כך החלה התקופה שאחרי השואה. בסקופיה נשארו כמה משפחות יהודיות בודדות של רופאים ורוקחים אשר הצליחו להציל את עצמם בזכות חיוניות מקצועם, כמו רפאל רודי. כמו כן ניצלו הבודדים שהצליחו לברוח, והמשפחות עם הדרכונים הזרים. היו גם כמה שבויי מלחמה שחזרו ממחנות צבאיים בגרמניה. ביניהם היה פפי ציון, שהיה חבר טוב של רפאל רודי. הוא היה נגן בתזמורת הצבא. משפחתו של פפי ציון הובלה לטרבלינקה. מספרים שכאשר פפי חזר לסקופיה, מנע ממנו חבר מקדוני להתקרב לביתו. בתחילה רצה אותו חבר לספר לו שבבית אין אף אחד. בסופו של דבר סיפר לו החבר שכולם נרצחו, ומאז לא הוציא פפי ציון הגה מפיו. הוא נאלם ואיבד את קולו מעוצמת ההלם. מספרים שתקופה ארוכה אחרי אירוע זה לא דיבר כלל.

הקהילה התחדשה ביוזמת השלטונות. בראש הקהילה עמד גיורגיה בלייר אשר היה רופא שיניים. הוא היה חבר במפלגה קומוניסטית ואדם טוב לב. רפאל רודי והוריו שכרו חדר קטן על יד נהר הוארדאר. הם אף לא היו זקוקים לארון בגדים, מכיוון שלא היו להם בגדים. אביו של רפאל רודי ניסה לקבל רהיטים מסוימים מדירתה של אחותו ליזיקה

עמר אשר התגוררה בעיר בשם ואלס ליד סקופיה. ליזיקה וכל ובני משפחתה נרצחו בשואה. הוא לא הצליח לקבל

רפאל רודי ורעייתו דבורה דזי
לבית מנדילוביץ' לאחר השואה -
1947

דבר. כך נראתה ההתחלה החדשה בסקופיה. לאחר זמן מה מונה רפאל רודי על ידי מרים פופוביץ' (שיינפלד) להיות הרופא של הבריגדה החמישית בקוסובו (הוא התגייס לצבא לפני השואה). משפחת אמריליו שעזבה את סקופיה אפשרה לרפאל רודי והוריו להשתמש בדירתם הקטנה. הם התגוררו בדירה זו עוד כמה שנים. בזמן זה הוקם בית חולים לטיפול בחולי שחפת בסקופיה, בגובה 800 מטר. ב-1.9.1945 הוצב רפאל רודי בבית החולים והתחיל לטפל בחולי שחפת. בשנת 1946 הועבר מבית החולים שהיה על הר הוודנו לבית חולים צבאי חדש. במקום זה נחשף רפאל רודי למכון רנטגן קטן ופרימיטיבי. רפאל רודי היה בדרגת סרן בבית החולים. החיים התנהלו בצנע ועם לא מעט קשיים כלכליים. בשנת 1945 מצטרף רפאל רודי לשורות המפלגה הקומוניסטית. לאחר זמן מה הוא פוגש את דבורה דזי לבית מנדילוביץ'. שניהם ניצולים אשר איבדו כמעט את כל בני משפחתם. דבורה דזי מתגוררת עם הוריה יוסף ומתילדה מנדילוביץ' ואחיה הצעיר בבלגרד. דבורה דזי לומדת בקונסרבטוריון לפסנתר בבלגרד.

משפחת מנדילוביץ' היא כאמור אותה משפחה שבזכות תושיית האב מצליחה

לברוח מבלגרד לסקופיה ומשם לאלבניה, בה הם מתחבאים עד תום המלחמה. ב-9.10.1946 רפאל רודי ודבורה דזי באים בברית הנישואין בבלגרד. לאחר מכן רפאל רודי מביא את כלתו הצעירה לסקופיה. באותה תקופה עוזב רפאל רודי את מחלקת השחפת ועובר למכון הרנטגן. מנהל המכון היה ד"ר מילן וליסביץ' מבלגרד. בשנת 1948 עוזבות כמה משפחות יהודיות את סקופיה ועולות לארץ ישראל. רפאל רודי אינו יכול לעזוב את יוגוסלביה כיוון שהוא מסורב עלייה בשל היותו קצין בצבא היוגוסלבי.

פורים בסקופיה, 1962

בסקופיה נותרו כ-50 יהודים באותה תקופה, חלקם נשואים בנישואי תערובת. אביו של רפאל רודי, חזקיה, משמש כמזכיר הקהילה היהודית בסקופיה. בשנת 1949 באה לעולם בתם הראשונה של רפאל רודי ודבורה דזי. היא נקראת לילי על שם אחותו של רפאל רודי אשר נרצחה בשואה. בשנת 1951 מוסמך רפאל רודי כרנטגנולוג. בשנת 1955 באה לעולם בתו השנייה טילדה - טל. בשנת 1956 עוברת המשפחה להתגורר בבניין רב קומות של הצבא. הוריו של רפאל רודי עוברים לגור בבית הקהילה היהודית בסקופיה. חברי הקהילה

נפגשים ומנהלים חיי חברה. הם חוגגים את חגי ישראל, והילדים שנולדו להם משחקים ביחד. רפאל רודי מתחיל לשלב את תחום הרנטגן בתחום הגינקולוגיה. הוא עובד 10 שנים בקליניקה גינקולוגית ומבצע אינספור היסטורוגרפיות. כמו כן רפאל רודי פעיל מאוד בארגוני ספורט ומשמש כרופא באיחוד הכדורגל וכסגן יו"ר ארגון הספורטאים ביוגוסלביה. במסגרת זו הוא מרצה בקונגרסים ברחבי יוגוסלביה. הוא משמש כרופא בזירות האגרוף בסקופיה, וכיועץ רפואי בבית חולים בעיר מיטרוביצה הנמצאת במרחק של כ-100 ק"מ מסקופיה. רפאל רודי עולה בסולם הדרגות ומגיע לדרגת סגן אלוף, על תקן אלוף משנה, כמנהל מכון רנטגן בסקופיה. ככל שהזמן עובר מתאכזב רפאל רודי מהשלטון הקומוניסטי. הוא משתוקק לפרוש מהצבא ולעלות לארץ ישראל. בשנת 1960 משתחרר רפאל רודי מהצבא. בשנה זו הולך לעולמו בסקופיה אביו היקר, חזקיה פיאדה ניצול השואה. הוא נקבר בבית הקברות בחלקת היהודים בבוטל בסקופיה. חזקיה נטמן ליד שמעיה דמאיו, סבו מצד אמו של רפאל רודי. הוא הלך לעולמו בשנת 1915 בסקופיה בעת שירותו בצבא שם. רפאל רודי הנכד העביר את עצמותיו מבית

הקברות הישן לבית הקברות החדש בבוטל בסקופיה. כמו כן, בבית הקברות בבוטל בסקופיה קיימות מצבות זיכרון גם לסבתא שרה דמאיו שנלקחה לטרבלינקה ולאחות לונה לילי שנרצחה בשואה בבלגרד בחורף של שנת 1941-1942.

ב-1963.7.26 פוקדת את העיר סקופיה רעידת אדמה קשה. המשפחה ניצלת בנס. רפאל רודי פרש מהצבא שנתיים קודם לכן. הוסרו כל המחסומים. סוף סוף ניתן לעזוב את יוגוסלביה. רעידת האדמה הייתה הקש ששבר את גב הגמל. רפאל רודי ומשפחתו מחליטים לעזוב את יוגוסלביה ולעלות לישראל.

האם רבקה, רפאל רודי, אשתו דבורה דזי ושתי בנותיהם עולים לישראל בדצמבר 1963. בבית העלמין בחולון קיימים שלושה קברים, אודים מוצלים מאש התופת של השואה: רבקה פיאדה האם שהלכה לעולמה בשנת 1974, רפאל רודי אשר הלך לעולמו בשנת 2007, ודבורה דזי אשתו אשר הלכה לעולמה בשנת 2009.

שארית הפליטה ממשפחה ענקית מצאצאיי מגורשי ספרד.